

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

Ἡ «Κριτικὴ» ἐν εἶδει συμβόλου τῆς μορφῆς τῆς ἀποστολῆς τῆς, δημοσιεύει εἰς τὸ ἐξώφυλλον τῆς, αὐστηρὸν καὶ συνωφρυνμένον πρόσωπον. Ἐχω τὴν ιδέαν, ὅτι πᾶς ὁ παρακολουθῶν τὴν κοινωνιολογικὴν μας ἐξέλιξιν καὶ πονῶν εἰλικρινῶς καὶ οὐχὶ νεοελληνιστὶ τὴν πατρίδα του, μὲ τοιοῦτον συνοφρύωμα θὰ βλέπῃ τὴν πορείαν τῆς ἐξελιζέως ταύτης.

Εἶνε βεβαίως ἀληθὲς ὅτι ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ διαυγοῦς οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδος γεννῶνται αἱ ὠραιόταται ιδέαι, ἀλλ' αἱ ιδέαι αὗται ὑπὸ τὴν θέρμην τοῦ μεσημβρινοῦ κλίματός μας, δὲν μεταβάλλονται εἰς πράξεις. Δὲν ἐννοῶ βέβαια νὰ ἔχωμεν τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τοῦ Ναπολέοντος, εἰς τὸν ὁπεῖον πᾶτα ιδέα ἦτο ἀρχομένη πράξις, ὡς λέγει ὁ βιογράφος του Taine. Ἐπεθύμουν ὅμως νὰ μὴ ἔχωμεν τὴν νεσηροτάτην ἐκείνην ψυχολογικὴν κατάστασιν καθ' ἣν αἱ σκέψεις μας ἐκδηλοῦνται διὰ τοῦ λόγου, καὶ οὐδὲν πλεον.

Ἦπαρ' ἡμῖν ἡ ζωὴ ἔχει φιλολογικὸν ἐνδιαφέρον. Δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν ὡς τοιοῦτον ἄγωνα, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν οὐτὲ καίρὸν νὰ ὁμιλῶμεν, ἀλλὰ διαρκῶς ἐναγωνίως ν' ἀγωνιζόμεθα ὡς ἄτομα καὶ εἰς κοινωνίαν καὶ εἰς ἔθνος, δι' ἔργων ἀποτελεσματικῶν, διὰ πράξεων θετικῶν ἢ αὐτῶν λόγων, δι' ἀγγελικῆς ἐναργητικότητος ψυχραΐμου καὶ πρακτικῆς.

Ἰδοὺ γαγονότα, διὰ νὰ μὴ λέγω κι' ἐγὼ μόνον λόγια :

Αἱ παραχαί τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ δυσμένεια τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Εὐρώπης πρὸς τοὺς Βουλγάρους—θέμα ἀπέραντον διὰ τὰ καρναῖα καὶ τὰς ἐφημερίδας—θὰ εἶνε, λέγουν, καλὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Κεῖτι θὰ κερδήσωμεν. Συζητήσις δὲ μοιρολατρικὴ ἀτελείωτος ἐπ' αὐτοῦ. Οὐδεὶς δὲ ἐτέκρηθ' ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ κερδήσῃ τι εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἂνευ ἐνεργείας. Οὐδεὶς ἐτέκρηθ' ὅτι ἀπὸ τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν εἶνε ἄγών, πάλη καὶ τίποτις ἄλλο, ὅτι εἶνε δυνατόν μεταξὺ μαχομένων ἀνταγωνιστῶν νὰ κερδήσῃ τι ὁ χαζεύων καὶ σχολιάζων τοὺς ἀγῶνας τῶν ἄλλων.

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, ἐλάβομεν ἐναργὸν μέρος. Ἐξητελείσθημεν, διότι ἐνίκηθημεν, ἀλλὰ κανεὶς—ἴσως—δὲν ἀντελήφθη ὅτι εἰς τὴν ἀτυχῇ ἐκείνῃ προσπάθειαν, εἰς ἣν εἰμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἱρριπτόμεθα, τὴν κατ' οὐσίαν ἐντιμοτάτην, ἐγκλείεται μιὰ ἐνέργεια, ἥτις θὰ ἔχῃ τὸ ἀποτέλεσμά της : Μετὰ τινα ἔτη ἡ Κρήτη θὰ εἶνε ἐλληνικὴ, ἔπαθλον ἤτης. Διατί ; Ἀπλούστατα, διότι ἐκινήθημεν ὀλίγον. Διότι ἀρήταμε τὰ λόγια πρὸς στιγμήν.

Ὅλοι συζητοῦμεν διὰ τὰ χάλια τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Τὴν ἐπαύριον ὅμως τῆς ἡττης, δὲν συνέστη «Ἐθικὸν Ταμιῶν τοῦ Στρατοῦ» εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ διδῶμεν τὰ κέρδη μας ἐκείνα τὰ ὁποῖα θὰ εἴχομεν ἐργαζόμενοι τὸν χρόνον μόνον τῶν φλυαριῶν μας.

Ὅλοι οἱ μορφωμένοι εἰδικοί ἐπιστήμονες, σχίζουσι τὰ ἱμάτιά των διακηρύττοντες ὅτι ἡ ἐλληνικὴ γῆ εἶνε πλήρης μετέλλων πολυτίμων, ὅτι ἡ παραγωγή τῆς χώρας θὰ λύσῃ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοι εἶναι οἰκονομικὰ ζητήματα, ἀλλὰ οὐδὲν ἕτερον ἐκτὸς τῶν συζητήσεων καὶ τῶν συστάσεων ἐταιρειῶν ἢ ἐπιτροπῶν ; Ἡ γῆ ἀεκαλοῦθαί νὰ εἶνε θετικῶς καὶ ἀναλλοίωτος ἀνεκατελλέμενος καὶ ἀκαλλιέργητος, οἱ δὲ ἐπ' αὐτῆς χαζεύοντες νὰ θαυμάζουσι τοὺς χρωματισμοὺς τῆς καὶ τὰς φυσικὰς τῆς καλλονάς. Δὲν εἶδον εἰδικὰ ταμιεῖα Γεωργίας Ἐκμε-

ταλλεύσεως τῶν μετάλλων εἰς τὰ ὁποῖα καὶ κράτος καὶ πολῖται νὰ δίδουν τὰ ἔξοδα μιᾶς τῶν πολυτελείας, δὲν εἶδον ἐνέργειαν θετικὴν, ἐργασίαν, δὲν εἶδα σκαπάνην μεταλλουργοῦ ἢ γεωργοῦ, δὲν εἶδον τίποτε. Λόγια μόνον καὶ συζητήσεις καὶ ἀποστολὰς εἰς Εὐρώπην, τὸ πολὺ πολὺ.

Μήπως ἡ φιλολογία μας δὲν ἔχει τὸν τόπον τῆς ἀδρανείας, τὸ πνεῦμα ἐνὸς χαζεύοντος καὶ σχολιάζοντος εὐφυῶς ὅ,τι βλέπει, ἀλλὰ καθημένου ὀλίγον ἀναπαυτικῶς; "Ολα ἄνθη καὶ ἀτθίδες καὶ κατορῶματα προγόνων, (ἐσχάτως μάλιστα ἐν εἵδει ἐπιδημίας αἱ ἐφημερίδες γράφουν περὶ τῶν «ἡρώων τοῦ 21») βλέπει τις. Τίποτε τὸ ἐνεργὸν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Νομίζει τις ὅτι ἐγγράσαμεν καὶ διηγούμεθα τὰ παλῆά μας. Ἐνῶ εἴμεθα νέοι, ἀλλὰ νέοι πολὺ κουρασμένοι.

Ἡ τέχνη παρ' ἡμῖν ὑποθέτω ἐπίσης νὰ μὴ κάμῃ ἐξαιρέσειν, ἀπόδειξις δὲ ὅτι δὲν ἔχομεν ἑλληνικὴν μουσικὴν, ἡ δὲ ποίησίς μας ἐχρεωκόπησε. Ἡ ποίησίς μας φέρει ἐξόχως τὸν ἑλληνικὸν τύπον τῆς φλυαρίας ἐνὸς ἐξηντημένου νευρασθενικοῦ.

Ἡ Βουλὴ εἶνε ὁ ναὸς τῶν λόγων. Πέρασαν τόσοι μῆνες καὶ δὲν ἐψηφίσθη οὔτε ὁ προϋπολογισμὸς, ὁ δὲ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα ἀπέτυγεν ἐν Ἑλλάδι.

Διατί; Διότι ψυχολογικῶς αἱ ἰδέαι μας δὲν γίνονται πράξεις. Γίνονται μόνον λόγια. Τοῦτο εἶνε ἔκφρασις ψυχολογικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἔργον τοῦ κλίματος. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν τοῦ βίου δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ κλίμα. Ὁ βίος εἶνε ἀγὼν, εἰς ὃν νικᾷ ὁ ἐνεργητικώτερος, ὁ δραστηριώτερος, ὁ μὴ ὁμιλῶν ἀλλὰ διαρκῶς ἐργαζόμενος καὶ προσέχων.

Ἄς ἐννοήσωμεν τέλος πάντων, ὅτι ὁ βίος εἶνε ἀγὼν ἔργων, πόλεμος, θέατρον ἐνεργείας καὶ οὐχὶ λογομαχίας, συζήτησις καὶ διὰ λόγων διεκδίκησις κληρονομικῶν δικαιωμάτων. Ἄς τὸ ἐννοήσωμεν ἐγκαίρως.

Σ. Ζωγραφίδης.

Οἱ μεγάλοι ἱταλοὶ φιλέλληνες. Φαίνεται ὅτι μία κοινὴ μοῖρα κακὴ κατατρέχει τοὺς μεγάλους ἱταλοὺς ποῦ ἀγάπησαν τὴν Ἑλλάδα ὡς ἄλλην πατρίδα τους. Εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα ὀλίγων ἐτῶν ἀπέθανεν ὁ Καβαλλόττης, ἀπέθανεν ὁ Ἰμβριάνης, οἱ ἱπποτικοὶ καὶ ἡρωϊκοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ λόγου εἴψευραν νὰ φανατίζουν τὰ πλήθη μόνον γιὰ τὰ εὐγενῆ ἰδανικά καὶ γιὰ τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις. Ποιὸς ὁ ὁποῖος εὐρέθη εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τοῦ 97, δὲν εἶδε καὶ δὲν ξέρει μὲ ποίαν ἀγάπην καὶ μὲ πόσον ἐνθουσιασμὸ ὁ Καβαλλόττης ὑπεστήριξε στὴ Βουλὴ καὶ ἔξω τὰ ἑλληνικὰ δικαιώματα τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν; Ποιὸς δὲν ἄκουσε τὸν Ἰμβριάνη, ἀπὸ τῆς μιᾶς στὴν ἄλλή ἄκρῃ τῆς Ἰταλίας, σὲ διαλέξεις καὶ σὲ συλλαλητήρια, μὲ μιὰ ρητορικὴ δύναμιν ποῦ τὴν ἐθέρμανε μιὰ βαθεὶς εἰλικρίνεια αἰσθήματος, νὰ κεραυνοβολῇ διὰ τοῦ λόγου τὴν ἀδράνειαν καὶ τὸ ἐγωϊστικὸν συμφέρον τῶν μεγάλων κρατῶν ποῦ ἤθελαν μὲ βάρβαρα μέσα νὰ περιστείλουν καὶ νὰ πνίξουν τὰς πατριωτικὰς ὁρμὰς ἐνὸς λαοῦ εὐγενοῦς, τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ;

Τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸν Καβαλλόττη καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἰμβριάνη ἀπέθανε καὶ ὁ Μπόβιο, ὁ βαθὺς φιλόσοφος, ὁ δημοκρατικώτατος βουλευτὴς καὶ ὁ μέγας φιλέλλην. Ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ Ἰωάννου Μπόβιο, δὲν ἐξεδηλώθη μόνον εἰς διαλέξεις καὶ εἰς πολιτικὰς ἀγορεύσεις. Τὸ ὅλον ἔργον του, ἡ ὅλη δρᾶσις του, ὡς ἀνθρώπου, ὡς βουλευτοῦ, ὡς φιλοσόφου, ὡς καλλιτέχνη, φέρει βαθεὶα τὴν σφραγίδα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἰδίως ὡς φιλόσοφος καὶ ὡς καλλιτέχνης, ὁ Μπόβιο φέρει ὅλα τὰ συστατικὰ μιᾶς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μορφῆς. Ἀγάπησε τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν ἐποχὴ καὶ τὴν ἐννόησε τόσο βαθεῖα, ὥστε ὀλίγιστοι, καὶ στὰ μεγάλα ἔργα τῆς ἐδούτης τὸ πνεῦμά του καὶ τὴ ψυχὴ του. Ὁ Σω-